

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงวิจัยและการพัฒนา (Research and Development) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์อิเล็กทรอนิกส์ ให้ได้ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 80/80 และเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ซึ่งสามารถสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังนี้

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โดยมีจุดมุ่งหมายการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ตามเกณฑ์ 80 / 80
2. เพื่อทดลองใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โดย
 - 2.1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
 - 2.2 การประเมินทักษะปฏิบัติทำนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ และประเมินทักษะการนำทำนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ไปใช้ประกอบเพลงหรือบทร้อยกรอง ตามเกณฑ์ร้อยละ 75
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
2. เป็นแนวทางสำหรับครู ที่นำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงวิจัยและการพัฒนา (Research and Development) ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและหาประสิทธิภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

ขั้นตอนที่ 2 การทดลองใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนและทักษะปฏิบัติ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและหาประสิทธิภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

ขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ สร้างและหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

แหล่งข้อมูล

1. ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน
2. นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย พิษณุโลก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลกเขต 1 ปีการศึกษา 2550 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการสร้างและหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

1. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
3. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

ขั้นตอนที่ 2 การทดลองใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนและทักษะปฏิบัติ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

ขั้นตอนการทดลองใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
2. เพื่อประเมินทักษะการปฏิบัติทำนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ ตามเกณฑ์ร้อยละ 75
3. เพื่อประเมินทักษะปฏิบัติการนำทำนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ไปใช้ประกอบเพลงหรือบทร้อยกรอง ตามเกณฑ์ร้อยละ 75

แหล่งข้อมูล

ประชากร ได้แก่ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย พิษณุโลก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกเขต 1 อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 540 คน

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย พิษณุโลก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกเขต อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 1 จำนวน 30 คน ที่ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่
 - 2.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ทำนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ เป็นข้อสอบแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ
 - 2.2 แบบประเมินทักษะปฏิบัติทำนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กำหนดการให้คะแนนโดยใช้ Rubic Score
 - 2.3 แบบประเมินทักษะปฏิบัติ เรื่อง การนำทำนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ ไปใช้ ประกอบเพลงหรือบทร้อยกรอง กำหนดการให้คะแนนโดยใช้ Rubic Score

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

ขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

แหล่งข้อมูล

นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและหาประสิทธิภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนการสร้างและหาประสิทธิภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของแบบทดสอบทำยบทเรียนและคะแนนเฉลี่ยของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างกับเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

ขั้นตอนที่ 2 การทดลองใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนและทักษะปฏิบัติ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนการทดลองใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ สาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 คณะผู้ศึกษาค้นคว้า ทำการวิเคราะห์ ดังนี้

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการทดสอบความมีนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยที่ได้จากการทดสอบก่อนและหลังการทดลองใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โดยใช้สูตร t-test แบบ Dependent

2. ประเมินทักษะปฏิบัติทำนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ของนักเรียน และการนำพานาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ไปใช้ประกอบเพลงและบทร้อยกรองในภาคปฏิบัติตามเกณฑ์การให้คะแนน ที่คณะผู้ศึกษาสร้างขึ้นเป็นรายบุคคล คำนวณหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 75 โดยใช้ t-test One sample

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

การวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นตอนนี้ เป็นการศึกษาความคิดเห็นนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินการศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 คณะผู้ศึกษาสรุปผลการศึกษาค้นคว้าได้ดังนี้

การสร้างและหาประสิทธิภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ได้ผลดังนี้

1.1 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 พบว่าความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่คณะผู้ศึกษาได้สร้างขึ้นโดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามี 3 ด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ส่วนนำของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์, การออกแบบกราฟิกและมัลติมีเดีย และการออกแบบปฏิสัมพันธ์ ส่วนด้านเนื้อหาของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และด้านภาษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

1.2 การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 พบว่ามีค่าประสิทธิภาพ 82.68 / 81.11 ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 80/80

การทดลองใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนและทักษะปฏิบัติ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ได้ผลดังนี้

2.1 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 ผลการประเมินทักษะปฏิบัติทำนาฏยศัพท์พื้นฐาน ประกอบการเรียน เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 พบว่านักเรียนมีทักษะปฏิบัติทำนาฏยศัพท์พื้นฐาน สูงกว่าเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.3 ผลการประเมินทักษะปฏิบัติภาษาทำนาฏศิลป์ ประกอบการเรียน เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 พบว่านักเรียนมีทักษะปฏิบัติภาษาทำนาฏศิลป์ สูงกว่าเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.4 ผลการประเมินทักษะปฏิบัติทำนาฏยศัพท์ประกอบเพลง ประกอบการเรียน เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 พบว่านักเรียนมีทักษะปฏิบัติทำนาฏยศัพท์ประกอบเพลง สูงกว่าเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.5 ผลการประเมินทักษะปฏิบัติภาษาทำนาฏศิลป์ประกอบบทร้อยกรอง ประกอบการเรียน เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 พบว่านักเรียนมีทักษะปฏิบัติภาษาทำนาฏศิลป์ประกอบบทร้อยกรอง สูงกว่าเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามี 6 ข้อที่มีระดับความเหมาะสมในระดับมากที่สุด คือ นักเรียนรู้สึกพอใจในกิจกรรมในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์, ความเหมาะสมสอดคล้องของภาพประกอบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์, ความชัดเจนของเสียงที่ใช้ประกอบในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์, นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม, สามารถย้อนกลับเข้าออกได้ในระหว่างเรียนของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และนักเรียนต้องการให้ผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องอื่นๆ อีก ส่วนข้ออื่นๆ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 คณะผู้ศึกษาได้นำประเด็นการค้นพบมา อภิปรายผล แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ กลุ่มสาระ การเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

ในการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วง ชั้นที่ 3 พบว่าความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่คณะผู้ศึกษาได้สร้างขึ้นโดย รวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามี 3 ด้าน มีความเหมาะสมอยู่ใน ระดับมากที่สุด คือ ส่วนนำของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์, การออกแบบ กราฟิก และมัลติมีเดีย และ การ ออกแบบปฏิสัมพันธ์ ส่วนด้านเนื้อหาของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และด้านภาษา มีความเหมาะสมอยู่ใน ระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก ในการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ คณะผู้ศึกษาได้มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีการศึกษาเอกสาร ตำรา วิเคราะห์วัตถุประสงค์ เนื้อหา กำหนดโครงสร้าง รูปแบบการนำเสนอและวิธีการประเมินที่ยึดถือความสอดคล้องของเนื้อหา กับ วัตถุประสงค์ในการเรียนเป็นหลัก และได้ยึดหลักการและทฤษฎีการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ตามแนวคิดทางด้านจิตวิทยา พุทธิพิสัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ ได้แก่ ความสนใจและการรับรู้ อย่างถูกต้อง การจดจำ ความเข้าใจ ความกระตือรือร้นในการเรียน แรงจูงใจ การควบคุมการเรียน การ ถ่ายโอนการเรียนรู้ และการตอบสนองความแตกต่างรายบุคคล (ถนอมพร เลหาจรัสแสง, 2541. หน้า 57-67) และมีการออกแบบให้มีสีสัน สามารถแสดงทั้ง ข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และ เสียงได้พร้อมกัน ทำให้เกิดความตื่นเต้น ไม่เบื่อหน่าย ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนหัวข้อที่สนใจข้อใดก่อน ก็ได้ และสามารถย้อนกลับมาทบทวนได้ สามารถเลือกเรียนได้ตามเวลา สถานที่ที่ตนเองสะดวก (กฤษมันต์ วัฒนานรงค์, 2541, หน้า 138) และได้ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและ ผู้เชี่ยวชาญ และทดลองจนมีประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดไว้

จากการสร้างและหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า นาฏศิลป์ พบว่า มีประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็น 82.68 / 81.11 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ กำหนดไว้คือ 80/80 จะเห็นว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

เนื่องจากคณะผู้ศึกษาค้นคว้า ได้ศึกษาหาข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นำมาสร้างและพัฒนาหนังสือ อย่างเป็นระบบ และมีองค์ประกอบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ครบถ้วน ตามที่ ครรชิต มาลัยวงศ์ (2540, หน้า 175) กล่าวถึงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ดีว่า ควรประกอบด้วย 1. อักษร (Text) ที่สื่อความหมายให้ชัดเจน เลือกใช้ขนาดอักษรให้เหมาะสม มีการเชื่อมโยงอักษรบนจอภาพสำหรับการ มีปฏิสัมพันธ์ในมัลติมีเดีย เนื้อหาในแต่ละหน้าหรือแต่ละแฟ้มไม่ยาว 2. มีภาพวีดิทัศน์ (Video) ซึ่งเป็นภาพเหมือนจริงที่ถูกเก็บในรูปของดิจิทัล 3. การเชื่อมโยงข้อมูลแบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive Links) คือ การที่ผู้ใช้มัลติมีเดียสามารถเลือกข้อมูลได้ตามที่ต้องการโดยใช้ตัวอักษร ปุ่ม หรือภาพ สำหรับตัวอักษรที่สามารถเชื่อมโยงได้ 4. การจัดเก็บข้อมูลมัลติมีเดีย ซึ่งต้องใช้เนื้อที่เก็บมาก การเก็บในซีดีรอมจึงสามารถเก็บข้อมูลได้ทุกชนิด และยังทำให้ผู้เรียนสามารถทบทวนบทเรียนและเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในเวลาที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังได้รับการแนะนำและประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญจึงทำให้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สร้างขึ้นมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก นอกจากนี้ คณะผู้ศึกษา ยังได้สร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้อยู่ในรูปแบบหนังสือสื่อประสมหลากหลาย (Polymedia Books) ซึ่งเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีลักษณะเช่นเดียวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสื่อประสมแต่มีความหลากหลายในคุณลักษณะด้านความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลภายในเล่มที่บันทึกลักษณะต่างๆ เช่น ตัวหนังสือ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียงดนตรี และ อื่นๆ เป็นต้น และยังได้นำเอาทฤษฎีการเรียนรู้แบบต่างๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการออกแบบสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ไม่ว่าจะเป็นการประยุกต์ใช้แนวคิดและทฤษฎีพฤติกรรมนิยม โดยมีการแบ่งเนื้อหาบทเรียนออกเป็นหน่วยย่อย ในแต่ละหน่วยย่อยบอกเป้าหมายและวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนศึกษาอะไร และศึกษาอย่างไร มีการใช้ภาพหรือเสียงที่เหมาะสม และมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างจินตนาการที่เหมาะสมกับวัย โดยการใช้ข้อความ ใช้ภาพ เสียง หรือการสร้างสถานการณ์สมมุติ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในสถานการณ์นั้นๆ ซึ่งอาจให้ภาพ เสียง หรือกราฟิก แทนที่จะใช้คำอ่านเพียงอย่างเดียว และมีการสอดแทรกคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัย หรือประหลาดใจ เมื่อเริ่มต้นบทเรียนหรือระหว่างเนื้อหาแต่ละตอน รวมทั้งให้ตัวอย่างหรือหลักเกณฑ์กว้างๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดค้นหาคำตอบเอง การค่อยๆ ชี้แนะหรือบอกใบ้ อาจจำเป็น ซึ่งจะช่วยสร้างและรักษาระดับความอยากรู้อยากเห็น นอกจากนี้ยังได้นำเอาแนวคิดและทฤษฎีปัญญาานิยมมาประยุกต์ใช้ร่วมกับการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์อีกด้วย โดยการออกแบบหนังสือโดยใช้เทคนิคเพื่อสร้างความสนใจแก่ผู้เรียนก่อนเริ่มเรียน โดยการพसानข้อมูลและการออกแบบหัวเรื่องที่เราความสนใจ สร้างความ

น่าสนใจในการศึกษาบทเรียนอย่างต่อเนื่อง ด้วยวิธีการและรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป มีการใช้ภาพและกราฟประกอบการสอน โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับเนื้อหา และคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนในแง่ของการเลือกเนื้อหาการเรียน การเลือกกิจกรรมการเรียน การใช้ภาษา การใช้กราฟประกอบบทเรียน จากรูปแบบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ขั้นตอนการสร้างที่มีระบบ และการประยุกต์ใช้แนวคิดและทฤษฎีการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสม จึงทำให้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. การทดลองใช้ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

เมื่อนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ไปทดลองใช้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 30 คน โดยดำเนินการทดสอบก่อนเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ แล้วดำเนินการสอนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่ได้จัดทำขึ้น เมื่อสอนจบ ดำเนินการทดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์สูงสุดเดิม ผลการทดสอบพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีคะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปทำนองเดียวกับงานวิจัยของ วารุณี ไกรศร และคณะ (2550) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชุด นิทานพื้นบ้านเมืองเลย ที่ส่งเสริมทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการทดลองพบว่า ผลการประเมินความถูกต้องและสมบูรณ์ของทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ สูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และจรอน ใจชะลอม และคณะ (2549) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ประเพณีการแห่มังกร เมืองปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จะเห็นได้ว่าหลังจากใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แล้ว นักเรียนมีผลการเรียนดีขึ้น แสดงว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อที่สามารถทำให้นักเรียนมีความรู้และทักษะในการปฏิบัติท่านาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ และทักษะการนำท่านาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ไปใช้รำประกอบเพลงหรือบทร้อยกรองมากขึ้น และเมื่อทำการประเมินทักษะปฏิบัติของนักเรียนเกี่ยวกับท่านาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 75 จากผลการศึกษาพบว่า ผลการประเมินทักษะปฏิบัติท่านาฏยศัพท์พื้นฐาน

ประกอบการเรียน เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียน
 ชั้นที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 85.53 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 92.97 ซึ่งสรุปได้ว่านักเรียนมีทักษะ
 ปฏิบัติทำนาฏยศัพท์พื้นฐาน สูงกว่าเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ส่วนผลการประเมินทักษะปฏิบัติภาษาทำนาฏศิลป์ ประกอบการเรียน เรื่อง นาฏยศัพท์และ
 ภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 61.30
 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.14 ซึ่งสรุปได้ว่านักเรียนมีทักษะปฏิบัติภาษาทำนาฏศิลป์ สูงกว่าเกณฑ์
 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการประเมินทักษะปฏิบัติทำนาฏยศัพท์ประกอบเพลง
 ประกอบการเรียน เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียน
 ชั้นที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 15.93 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.67 ซึ่งสรุปได้ว่านักเรียน
 มีทักษะปฏิบัติทำนาฏยศัพท์ประกอบเพลง สูงกว่าเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ
 ผลการประเมินทักษะปฏิบัติภาษาทำนาฏศิลป์ ประกอบบทร้อยกรอง ประกอบการเรียน เรื่อง
 นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นที่ 3 มีคะแนน
 เฉลี่ยเท่ากับ 15.60 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 78.00 สรุปได้ว่านักเรียนมีทักษะปฏิบัติภาษาทำ
 นาฏศิลป์ประกอบบทร้อยกรอง สูงกว่าเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับ
 ผลการศึกษาค้นคว้าของ อภินันท์พร แม่นวิเศษพงศ. (2549) ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่อง การพัฒนา
 ชุดการสอน เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ โดยเน้นกระบวนการปฏิบัติ สำหรับนักเรียน
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยจากแบบ ทดสอบประจำชุด
 การสอนและทักษะปฏิบัติสูงบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จากผลการประเมินทักษะปฏิบัติ
 ทำนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ของนักเรียนที่เรียนจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ แล้วพบว่าสูงกว่า
 เกณฑ์ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 75 ทั้งนี้เนื่องจากการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ คณะผู้ศึกษา ได้เน้นให้
 ผู้เรียนได้ศึกษา และฝึกปฏิบัติ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล คือ จัดให้มีการสอน
 ตามลำดับขั้น ตามความสามารถและการรับรู้ของนักเรียน ตามที่ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
 (257 ก, หน้า 6-7) ให้ความสำคัญกับภาวะของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้
 โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ การปฏิบัติกิจกรรมนาฏศิลป์ ใช้กระบวนการปฏิบัติที่เหมาะสมกับธรรมชาติ
 ของนักเรียน ซึ่งมีขั้นตอนการสอน จากการสังเกตรับรู้ ทำตามแบบ ทำเองโดยไม่ต้องดูแบบ ฝึก
 ให้ชำนาญ และนำไปประยุกต์ใช้ ซึ่งสอดคล้องกับ โกวิท ษัณธิ์ (2527, หน้า 61) กล่าวว่า ลำดับ
 ขั้นตอนในการสอน ที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติควบคู่กันไป ซึ่งได้เสนอหลักการสอน

ไว้ 3 ขั้นตอน คือ การสอนแบบแนะนำ การสอนแบบสาธิต และการสอนแบบฝึกปฏิบัติ เนื่องจากทำนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ เป็นเนื้อหาสาระที่ต้องอาศัยทักษะปฏิบัติ ผู้เรียนต้องได้รับการฝึกฝน อาศัยเวลา และแบบอย่างที่ถูกต้อง ในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์นี้ ได้กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และฝึกปฏิบัติเป็นลำดับขั้น คือ เริ่มศึกษาเนื้อหา นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ แล้วนำไปสู่การฝึกปฏิบัติ พร้อมทั้งเสียงบรรยายประกอบการสาธิต ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากภาพนิ่งสู่การเคลื่อนไหวแล้วปฏิบัติตาม ในขั้นตอนดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความมั่นใจในการปฏิบัติ จึงทำให้นักเรียนที่เรียนจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำ มีทักษะปฏิบัติที่สูงกว่าเกณฑ์

3. การศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

จากผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ อยู่ในระดับมาก เนื่องจากนักเรียนพบว่า นำเสนอเนื้อหาไม่ยากจนเกินไปโดยใช้ข้อความ ภาพประกอบทั้งภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ตัวอักษรและเสียงบรรยายมีความชัดเจน และเสียงดนตรีที่ดึงดูดความสนใจ นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม สามารถย้อนกลับเข้าออกบทเรียนได้ สามารถเลือกเรียนหัวข้อที่สนใจข้อใดก่อนก็ได้ ทำให้รู้สึกสนุกสนานกับการเรียนจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจมากยิ่งขึ้น เกิดความตื่นตัวและไม่เบื่อหน่าย ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ นพรัตน์ คุณศรีและคณะ. (2549) ได้ศึกษาค้นคว้า เรื่อง การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มัลติมีเดีย เรื่อง บึงฉวากเฉลิมพระเกียรติ ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า นักเรียนมีความคิดต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มัลติมีเดีย เรื่อง บึงฉวากเฉลิมพระเกียรติ อยู่ในระดับดีมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะทั่วไป ดังนี้

1. จากการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โดยพัฒนาจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ที่สามารถบรรจุ

ข้อมูลต่าง ๆ ทั้งภาพนิ่ง ข้อความ เสียงและภาพเคลื่อนไหวได้เป็นจำนวนมาก เมื่อนำมาใช้คอมพิวเตอร์ที่มีประสิทธิภาพต่ำทำให้แสดงผลล่าช้า ดังนั้น ควรจำกัดข้อมูลที่

บรรจุลงในโปรแกรม และตรวจสอบคอมพิวเตอร์ให้เหมาะสมกับระบบพื้นฐานของโปรแกรม เพื่อสะดวกในการใช้งานต่อไป

2. ในการผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อใช้ถ่ายทอดเนื้อหาวิชาไปสู่ผู้เรียน จำเป็นจะต้องอาศัยบุคลากรที่มีความชำนาญในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านคอมพิวเตอร์ ด้านเนื้อหาวิชา ด้านเทคโนโลยีการศึกษา และด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ เป็นต้น ผู้ที่จะผลิตและพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ควรมีความพร้อม และได้รับความร่วมมือของบุคลากรในทุกๆ ด้าน เพื่อที่จะได้พัฒนาพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและนำไปใช้งานได้จริง

3. การเรียนนาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ เป็นการเรียนที่เน้นทักษะปฏิบัติ ในการเรียนจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ จึงควรกำหนดเวลาให้มากขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทักษะปฏิบัติไปพร้อมกับการศึกษาจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้นักเรียนสามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและสวยงาม

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 เป็นเนื้อหาเพียงส่วนหนึ่งในการเรียนรู้ของสาระนาฏศิลป์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเท่านั้น น่าจะมีการศึกษาพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในเรื่องอื่นๆ อีกในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ให้ครบทุกๆ สาระ เพื่อที่จะได้เป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับครูผู้สอนเพื่อจะได้นำไปใช้ในการเรียนการสอน ต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนระหว่างการเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กับการเรียนรู้ของผู้เรียนกับสื่อประเภทอื่นๆ เช่น เปรียบเทียบกับการเรียนด้วยคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น

3. ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในเนื้อหากลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ และใช้สำหรับนักเรียนช่วงชั้นอื่นๆ ต่อไป